

Svmma Juris Canonici

Comprehensa Tribus Partibus In Qva Distincte Et Svccincte Explicantur,
quæ ad personas, negotia, & iudicia Ecclesiastica ex Canonum præscripto,
pertinent

Ivrisdictione Ecclesiasticâ, & Iudiciis

Strein, Johann

Coloniæ Agrippinæ, 1658

Titulus II. De Iudiciis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61847](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61847)

TITVLVS II. DE IVDICIIS.

Iffe ctus Iurisdictionis, de qua haecenus, duo principales sunt, gubernare, & iudicare. Ad priorem pertinet legum praescriptio, illarum interpretatio, relaxatio, dispensatio, abolitio, & similia. Ad posteriorem causas, ac lites discernere, innocentes tueri, malefactores punire, suum cuique tribuere aut conservare. Hic igitur de iudiciis instituenda disputatio est, quia de legibus Ecclesiasticis satis egisse videmus in Prolegom.

§. I.

Iudiciorum forma, & varietas.

Iudicium à Venusino definitur *Administratio iustitiae, qua fit à iudice in causa proposita coram eo.* Tholosanus l. 47. c. 3. hanc definitionem praefert. *Iudicium est actus legitimus coram eo, vel per eum, qui habet iurisdictionem, factus; vel ad eius iurisdictionis ordinem pertinens, ut eius officio controversia finem accipiat.* Loco generis est *Actus legitimus, qui nimirum à lege approbatur, aut secundum leges fit.* Differentiae locum reliqua tenent. Brevissimè *Officiis.* Est actus legitimus trium personarum *Iudicis, actoris, & rei, qui in invitum exerce-*

tur. Dec lect. 2. num. 3. Navarr. in Rubr. de iud. n. 15. Barbof. ibid. & communiter DD.

II. Ad formam & substantiam iudicii pertinent 1. tres personae, iudex, actor & reus. 2. ut in ius vocetur, qui iudicandus est. 3. Editio actionis, seu accusatio. 4. Litis contestatio. 5. Iudicis cognitio. 6. conclusio seu litis finitio. 7. sententiae promulgatio. Citatio vocat reum. Editio actionis instruit. Litis contestatio confirmat iudicium. Cognitio veritatem eruit. Conclusio terminat. Sententia indicat.

Iudicium integrum, & incorruptum erit, si partes suas personae sanctè obediunt. Iudicem oportet esse gravem, sanctum, severum, incorruptum, inadulabilem, contra improbos immisericordem, & inexorabilem, erectum, arduum, & potentem, vi & maiestates aequitatis, veritatisque terrificum. Gell. l. 13.

Accusator seruet veritatem, debitum modum, puram intentionem, caveat praevagationem. c. si quem poenituerit. q. 3.

Reus sciat se obligatum esse ad veritatem proprio Iudicis legitime interroganti manifestandam. Praeterea obediens iusta imperanti, etiam in poenis. Val. q. 13. In teste sit veritas, ne confirmet falsitatem, puritas, ut respuat dona, discretio ac

revelat celanda. *Nav. c. 25 n. 40. Silv. v. A. 29. in sum. l. 4. Inst. Rubr. 17.*

III. Iudiciorum genera multa sunt. *Tholosanus* sex divisionibus plenè enumerat. Melius tamen, & brevius alii per quatuor cautatum genera dividunt.

Prima divisio à diversitate Iudicium sumitur. Vnde aliud est Ecclesiasticum iudicium, aliud sæculare. *Innoc. & Abb. in c. de maior & obed.*

Secunda à diversitate materiæ. Nam aliud est publicum, aliud privatum: hoc de controversiis, illud de criminibus. *l. 4. Inst. T. 18. Sigon. l. 1. de iud. c. 1.* aliud est petitorium, aliud possessorium. In hoc de sola possessione, in illo de rei proprietate agitur: *Ant. Cucchus l. 3. T. 16. Canis. l. 4. T. 1.*

Tertia à diversitate formæ, secundum quam aliud est ordinarium, aliud extraordinarium. In ordinario modus legitimus, & ordinarius seu solennis observatur: in extraordinario sola facti inspectio sufficit, remoto omni forensi strepitu. Aliqui summarium vocant, quia breviter & quasi compendio peragitur, habetque locum in causis electionum, provisionum matrimonii, usuræ & similibus in quibus nec solennis libelli portio, nec litis contestatio est necessaria, sed simpliciter de plano, & sine figura aestreptu iudiciali proceditur. *Lancel. l. 3. T. 1.* Extraordinarium iudicium idem tradit esse, quod Delegatum.

Quarta ex diversitate finis, Aliud enim est civile, aliud Criminale. In civili actor suum, vel alterius commodum privatum intendit, & prosequitur. In criminali agitur ad pœnam publicam, sive pecuniaria sit, sisco applicanda, sive corporalis, sive privatio officii. Hanc diversitatem

parit delictorum qualitas, quorum alia publica sunt, alia privata. Publica iudicium publicam absque damno privatorum civium lædunt, cuiusmodi est hæresis, simonia, & similia. Alia personis in particulari obstant, qualia sunt furtum, homicidium, adulteriũ &c. unde duplex forma accusandi seu actio nascitur, Criminalis nimirum, & civilis *Tuscius in v. Criminalis Conclus. 1083. & 1084.* Nam læsus iniuria per calumniam, puta aut rapinã, vel sibi satisfieri à reo deposcit, restitueredo honorem, aut reparando damnum, & sic civiliter agit: vel ita accusat, ut ad pœnam magistratui debitam reus condemnetur, & criminaliter agit: vel denique utramque intendit, & actio mixta erit, id est, civilis simul, & criminalis. At quandoque alterã elegerit, alterã carebit, Agili tamen aliter describunt, apud *Clarũ §. fin. q. 1. Maranta de ord. iudicior. Par. 4. dist. 1. Robert. l. 4. Sentent. c. 9. Menoch. de arbitr. Casu 275. u. 6. Soar. de Pac. in Præm. Annot. 1. de iudic. Buccaron. de different. inter. iudic. Civilia, & Criminalia in Præm. §. Farinae, in Praxi Crimin. q. 100. cap. 1. Item Consl. 8. n. 3. l. 1. Peregrin. l. 1. in inter. Conf. Criminalia Perez. ad Rubr. T. 1. lib. 3. Wesnerus in l. B. Foller. in Praxi Crimin. Damhaud. in Prax. c. 2. Melonius Tit. 49. dist. 4. Barb. in l. 2. Decretal. in it.*

Præter has aliud actionum genus est, solum damni, reparationem quærens ex non culpâ propriè, seu quasi maleficio orta. Titius v. g. ex fenestrâ inconfultò, nec præmonens saxum deiecit, læsitque transeuntẽ. Huic permittitur a reo ad compensationẽ damni illati, quæ etiã transit ad hæredes, sed nõ cõtra hæredes. Cum enim pœnalis sit, maleficio & quasi maleficio.

maleficii auctorem tantum sequitur. *Inf. de oblig. ex quasi cler. §. ult. l. Neratius §. Hanc actionem ex ad leg. Aquil. l. Jul. Clar in praes. Q. 1. Az. III. l. 1. c. 8. Laym. l. 3. tract. 6. r. 4. Dambaud. in praxi criminali c. 142 & 143. Barb. l. 1. decretal. tit. 1. Decianus. l. 1. c. 15. Trucl. l. vol. 1. disp. 13. n. 10. Oldendorp. classe 6. art. 12. Soacius §. cum & contra. Instit. de leg. Aquil.*

§. 2.

De Iudice.

Iudex est persona publica eo fine delecta, ut secundum leges, vel consuetudinem populo ius dicat. c. Forus de verb. signif. ut legitimus censeatur, tria necessaria sunt. Primum est potestas legitime obtenta. Secundum scientia labore acquisita. Tertium bonitas natura, & virtute parata. Infamis inimicus consanguineus corruptus & suspectus habetur & reuocatur. In actu ipso iudicandi. S. 1. ho. 2. 2. q. 60. ar. 2. exigit primo, certitudinem causae, delecta cuius sit iudicium temerarium. Secundo, aequitatem, & ordinatum modum progrediendi, quod in definitione iudicis iudicatur per illa. secundum leges, vel consuetudinem l. 1. c. 29. d. 6. Moscon. c. Iudices 3. q. 7. Casus. Salon. Arrogen. Val. in 2. 2. ad q. 60 l. 2. p. 1. c. 4. Bellam. de off. Princip. Christ. l. 1. c. 19.

II. Iudex alius est ordinarius, alius delegatus iuxta distinctionem iurisdictionis datam. Tit. 1. §. 1. alius denique arbitrarius, qui iterum duplex, ex compromisso & sine illo compromissio est utriusque partis litigantium sponso, de recipiendo sententiam, & iudicium arbitri à se dilecti aliquando tamen arbitros princeps ipse designat, alius denique est

accessorius, & quasi fortuitus. Tholos. l. 47. c. 22. Silvest. R. Iudex n. 1. Armilla cod. Lancel. l. 3. instit. tit. 4. Filliut. Tract. 39. c. 6. & 7. Corvinus l. 3. §. 2.

III. Iudex ordinarius, & delegatus in tribus potissimum differunt. Primo, iurisdictione delegata cum morte delegantis expirat, nisi aliter constitutum, aut conuentum sit. l. c. quia π. de iurisd. omn. iudic. c. Gratum c. licet de off. iud. de leg. E contra ordinarii potestas non mutatur per obitum eius, qui contulit. Secundo, ordinarius Iudex habet propriam iurisdictionem, eamque iure suo exequitur: delegatus vero iure alieno utitur. l. quaecunque π. de off. eius cui mand. est iurisd. unde sequitur ordinarii potestatem non esse revocabilem ad nuntium illius, qui dedit. Delegatio vero omnino revocabilis est. Tertio, ordinarius regulariter delegari potest iurisdictionem suam l. maiorum π. de iurisd. omn. iud. c. cum Episcopus de off. iudic. ordin. in 6. Delegatus vero, si est principis hoc est, superiorem in temporalibus non agnoscens, potest quidem ex privilegio iuris delegare, non tamen semper. Nam si in literis commissionis electa sit persona propter scientiam, vel industriam, non poterit delegare; Si alias autem poterit delegatus sit cuiuscunque, qui inferior est principi, nullam omnino subdelegandi licentiam habet, ita ut neque morbo, neque alius negotiis impeditus, subdelegare queat.

Excepe 1. Si universalis causarum alicuius provinciae, vel civitatis illi commissa sit. Tunc enim partem alteri committere potest. 2. Si plures articuli vel partes in una causa contineantur. Quis enim velit dividere? 3. si res non ampli-

us integra est. Nam quod bene cœptum non bene diferitur, ante obtentum finem. Nota subdelegatus autem eo modo non potest amplius subdelegare. *Tholos l. 47. c. 22. Canis. l. 1. tit. 18. Silv. V. delegatus Antonius Cucchus l. 1. instit. tit. 14. Lancel. l. 3. tit. 1. Piasecius par. 2. c. 4. n. 7. & 8. Torreblanca l. 3. Damologi et. 5.* Ad iudices delegatos accensentur conservatores, quos summus Pontifex constituere solet quo miserabilium personarum, præsertim regularium defensione in manifestè notoriis iniuriis. Officium illorum describitur in *c. 1. 2. & ult. de off. de leg. in 6. Antonin. par. 3. tit. 9. c. 4. Roderic. tom. 1. Q. 56. art. 1. & seqq. Tuschus lit. C. concl. 760.*

IV. Sunt præterea aliæ iudicium differentia, quæ tamen ad prædictas referantur. Quidam vocantur *Pedanei* quorum munus est de minutis, & infimis causis cognoscere, maiores maioribus referre, cum eas per se terminare non possint. *l. 2. c. de pedan. iudic.* iudex limitaneus est, qui iurisdictionem habet usque ad certam pecuniæ summam, puta 100. aut 200. aureorum limitatam. Iudex quæstionis erat olim, qui quæstionibus, id est, publicis iudiciis præerat, & iudicium decurias cogebat. *Iudex compromissarius* idem est, qui *arbitrarius*, de quo infra pluribus. Chartularii iudices vocantur notarii, qui creantur cum auctoritate ordinarii iudicis, & in actibus voluntariæ iurisdictionis interponere possunt auctoritatem. *V. Dec. in C. de mandatis Principum l. si quis aserat. pag. 303.* Denique secundum differentiam causarum & iudiciorum denominari, & distingui pos-

sunt. *Rosinus l. 9. antiq. c. 18. Tholos l. cit. Silvest. in V. Iudex s. 1. n. 1.*

V. Inter iudicem ordinarium, & arbitrum iuris quatuor differentia reperuntur. *Prima* est, iudex per sententiam suam cum causæ cognitione latam potest impedire dominii translationem. *l. 11. cui bonis π. de verb. oblig.* arbiter vero non potest per sententiam suam, seu laudum impedire dominii translationem. *Raynald de testam. Secunda*, iudex potest sententiam pronunciare, contra absentem contumacem legitime citatum. *l. prope-randum s. 1. & 2. l. ab eo. C. quom. & quando iudex sent. prof. debeat.* Idem arbitro non licet, sed utriusque partis presentia requiritur. *l. diem proferre. §. si quis litigator. & §. coram de arb. Tertia* in iudiciis ante probationem sententiæ valet pactum de non appellando. *l. fin. C. de temp. appellat.* at pactum de non contraveniendo arbitrio ante latum arbitrium non valet. *l. cum antea C. de receptis arb. Quarta*, maior 18. annis potest de consensu partium deputari iudex delegatus etiam ab inferiori à principe *cum 20. de off. de leg. sed minor 20. annis non potest ex consensu partium arbiter eligi. l. cum lege π. de arb.* Et omnia hæc de arbitris proprie dictis, seu arbitrariis iudicibus intelligenda sunt. *V. Eberh. in Topicis loco à iudiciis. de reliquis Silv. V. arbiter. Vallens l. 1. tit. 43. Fillius. tra. 36. c. 8.*

VI. Quia forum competens illud est, cui necessario parendum, & quo cogi possumus ut patet ex *tit. de fo. comp.* ideo iudex competens dicitur, quem reticere non licet, utpote proprium. Contingit autem

autem pluribus modis quem eiusmodi forum sortiri, quos omnes *Glo. 3. q. 6. c. 1* his verbis inclusit.

Contractus crimen, reus, & res, religioque, Vir, ratio similis, vel provocat, atque recusat.
Excellit, iussus, vel si consentit uterque

Explicationem singulorum accipe,

1. *Contractus*, si nimirum irritus fuerit, *c. volentes. de privil.* Ibi enim discuti, & examinari debet, ubi accidisse videtur.

2. *Crimen*. Convenitur unusquisque ubi deliquit, vel ubi invenitur, vel ubi domicilium habet, ubi te invenero, *aut Glo. ibi iudicabo te*

3. *Reus*. Huius enim forum communiter sequi actor debet. *l. 2. & l. in criminalibus. C. de iuris d. om. iud.*

4. *Res*. Hanc vindicabis, ubi servatur. libertatem tamen actori est, convenire in loco domicilii. Nec interest, mobilis, an immobilis sit.

5. *Religio*. Ut causa Iuris patronatus, vel reliquiarum: de qua Iudex Ecclesiasticus cognoscit.

6. *Vir*. Huius forum uxor sequi debet. *π. de iuris d. om. iud.*

7. *Ratio similis*. In mutua reconventionem: de qua infra *Tit. 111 §. 2. Dub. 7.*

8. *Provocat*. Per appellationem scilicet. *c. Peregrina 3. q. 6. de qua Tit. 10.*

9. *Recusat*. Ut si clericus nolit agnoscere Iudicem laicum, cum non possit. *Em. Sa. v. Clericus n. 13.*

10. *Excellit*. Nam episcopus v. g. non nisi à Pontifice deponitur.

11. *Iussus*. Lege aliqua, vel decreto. Nam quælibet provincia proprios Iudices

habere debet. *c. unaquaque 3. q. 6. ut quælibet diœcesis Episcopum. Cucus l. 1. T. 12.*

12. Si consentit uterque. Licet enim partibus subiicere se alicui vel ut iudici vel ut arb. t. o. Hinc si laicus in Ecclesiasticum Iudicem consenserit, hic competens Iudex erit. *v. tit. 2. de fo. comp. l. 2. Decretal. Nec interest, expresse actu vel tacito talis prorogatio fiat, secundum Innoc. in c. Qualiter. & quando. de accus. Bart. in l. 1. & 2. π. de iudic.*

VII. Compendiò dicitur forum obvenire quatuor ex causis, 1. ratione delicti. 2. ratione contractus. 3. rei. 4. domicilii. *c. ult. de foro compl. l. qua provincia. C. ubi de crim. c. 1. de foro comp. in 6. Pias. Par. 2. c. 4.*

Ultra hos modos in fori sortitione attenditur status, & conditio personæ: ut nimirum miles coram Imperatore, scholaris coram Rectore, laicus laico, clericus Ecclesiastico Iudice conveniatur. Quod ad domicilium attinet, illud dicimus, ubi quis habet rerum suarum summam, id est, magnam partem, vel ubi familiam constituit. Si quis autem nihil possideat, satis est, eum alicubi constanter morari. *l. Senatores. C. ubi senatores vel clarissimi conveniantur.* Hinc sequitur, pluribus in locis domicilium haberi posse, ut si in duobus locis æqualiter constituta familia sit, vel si non æqualiter, ibi tantum, ubi maior pars invenitur. *c. licet. de libelli obl. l. assumptio. π. ad municipalem. l. eius secundò §. Celsus. π. eo.*

Præterea ratione domicilii fit, ut quis Episcopo, seu diœcesano subjiatur, quoad necessitatem sacramenta participandi, præsertim ordinis. Nam liberi do-

e micili-

micilium patris sui sequuntur. *l. filios. C. de municipib. & originar.* Idem contingit ratione originis, ubi nimirum quis natus est. *Glo. in c. 1. de usur. l. qui ex vico. π. ad municipalem.* Idem ratione beneficii. *c. Cum nullus de tempor. ordin. in 6.* Atque ita tripliciter efficitur quis diocesanus, ratione domicilii, originis, & beneficii, adeoque non repugnat duobus ordinariis aliquem subiectum esse. *Pias. c. 1. num. 9. & par. 2. c. 4. n. 23 & seq.*

VIII. In dubio, an sua iurisdictio sit, vel non cognoscere potest ipse Iudex, de quo dubitatur. *l. 2. §. sed ecce. π. de iudic. l. si quis ex aliena. π. eod. & DD. communiter,* tam de iudice delegato, quam ordinario *c. pastoralis. de reser. Quocirca si coram ordinario Iudice reus excipiat, causam esse feudalem, dispiciet Iudex de veritate, quâ compertâ, se esse incompetentem pronuncians causam ad pases Curia, vel dominum feudi remitteret. *Innoc. in c. Caterum de iud. n. 2. Panorm. ibid. & alii DD.* Et observari etiam in camera Spirensi asserit *Gaill. l. 1. obs. 34. n. 2.**

Si autem contingat Iudicem, qui sese pronunciat esse competentem, revera incompetentem esse, non propterea ipso jure invalida sunt acta, sed processus & sententia valet, si de incompetencia sit oppositum, si non *l. 2. π. si quis in ius. voc. non ierit. Mysing. Dec. 3. Resp. 23.* Excipies, nisi sciens revera se non esse competentem, nihilominus pronunciat se esse competentem in tali causa. Tunc enim gesta per eum non valebunt, cum certus sit de carentia suæ iurisdictiois, *Barb. in c. si duob. de appell.*

Sed pono, Iudicem de incompetencia suâ veram sententiam tulisse, an condem-

nare poterit partem victam in expensis & damna? Posse communis opinio est, per text. notab. in *Clem. 1. de reser.* quia ad istam cognitionem competentia, & incompetentia est Iudex competentia, & incompetentia est Iudex incompetens: similiter quoad condemnationem expensarum, & damnorum. *Barb. in di. l. 2. π. si quis.* Quemadmodum in simili Iudex defectu appellatione super expensis pronunciare potest: imò etiam quoad imponendam pœnam temeritatis competens censetur. *c. super. eo de crim. falsi. Glo. inc. fin. de rescriptis. Gaill. l. cit. n. 5.* addens meminisse se, ita iudicatum fuisse in causa quadam defecta appellationis.

At *Barb. in c. super literis. de reser. n. 17.* monet, verum esse, quod diximus, quando de iurisdictione inter ipsas partes dubitatur, non verò, si inter ipsum Iudicem, & partem. *Corset. singulari 149. Cockier de iurisd. ordin. p. 2. q. 12.*

IX. Modus seu forma, quam servare Iudex debet, constituta est in eo *Primo,* ut secundum leges statuta, & consuetudines receptas iudicet, *Secundo,* ut terminos servet, & eosdem concedat litigantibus, ne quid præproperè aut præcipitanter fiat. *Tertio,* ut neminem condemnet, aut in iudicium vocet sine accusatore, nisi in quibusdam certis casibus, puta, cum crimen notorium est, cum reus seipsum accusat propria confessione. At quando infamia, aut semiplena probatio adest, aut si quis iudicialiter denunciatus sit, inquisitio institui potest. Denique quando præcessit fraterna denuntiatio apud prælatum, & vocatus à prælato contumax est, & correctionem respuit. Tunc enim ad usque sententiam ipsam procedere licet. *c. Quod vult Deo de iudic.*

In die. Pias. par. 2. c. 4. qui addit connitendum esse prælato, ut amicabilem compositionem litigantibus pertuadeat, *Glo. in c. venerabilem. de Elect.* Quinimò cogere posse ad concordiam, vel arbitros eligendos, si lis fuerit diuturna, & intricata, vel imminet armorum periculum, aut graves inimicitia. *Silv. v. Iudex. §. 1. n. 12. Armillan. 2. & seq. Damhaud. in Pract. crim. c. 1. §. 5. Toletus l. 5. c. 56. Fill. Tract. 40. c. 6.*

X. Commune iuris & Doctorum sententiam in iudicando ordinariè sequi debet. *Bann. q. 63. art. 1.* Illa enim, vera esse præsumitur, nisi opposita fortioribus rationibus nitatur: de quo *v. Gaill. l. 1. obs. 153.* At verò in causa dubiâ, & multorum opinionibus intricata, cum non appareat via ad certitudinem, & infallibilem decisionem, Iudici permittitur eligere opinionem, quam ipsi conscientia sua dicat. Quo in defectu haud dubiè latitudo inest tum respectu avertioris iudicii, tum respectu lenioris. Quamobrem *Panorm. in c. 1. de constit. n. 15.* benè dicit, in eiusdem casibus optandum, ut habeas iudicem propitium, cum possit sequi opinionem, quam vult. *Bar. in l. 2. c. de pena iudic. qui malè iudicat Decius. consil. 176. n. 6. Iason in l. Cum prolatis n. 17. π. de re iudic. Gaill. l. 1. obs. 153.*

Idem Theologi tradunt apud *Franc. Bardum Disceptat. 4. c. 27. n. 21. & seq.* Nam quando rationes utrimque æquales occurrunt, probabile est, inquit, nisi impediant rationes ex parte facti, posse à Iudice ferri sententiam iuxta opinionem quam voluerit. Aliqui tamen malunt in eiusmodi eventu conniti Iudicem, ut partes litigantes ad concordiam adducat, quod consilium rationi, & charitati

Christiana plurimum favet, sed facultatem decidendi nequaquam adimit. *Menoch. l. 1. de arbit. sub iur.*

Duplicet *Laymanno l. 1. rr. 1. c. 5 §. 3.* hæc tam liberalis Iudiciconcessa licentia, quam voluerit, sententiâ amplectendi, malletque vel dividi substantiam de qua litigatur, vel ad compositionem adigere partes. Sed non quia melius id foret obligationem inducit, nec facile est persuadere Iudici, qui non unum, sed plures pro libertate magistratos, & defensores habet. *v. Filluz. Tr. 21. c. 4. n. 118 Sanch. l. 1. c. 9. n. 46. & seq.*

XI. Iudex præsertim Ecclesiasticus summo studio curabit, ut à iudicio dolus, & fraus arceatur, lites insidiosè non extrahantur: quod præscriptum olim à Pontificibus *c. Finem litibus, & c. fin. de dolo & contumacia. Consil. Trid.* denuò inculcat *Sess. 25. c. 10. de reform.* Admonet sancta Synodus tam ordinarios, quam alios quoscunque Iudices, ut terminandis causis, quanta fieri poterit, brevitate student: ac litigatorum artibus seu in litis contestatione, seu alia parte iudicii differenda, modis omnibus, aut termini præfixione, aut competenti alia ratione occurrant.

Eidem præscribitur, ut Notariorum salaria moderetur. *Statutum. de rescr. in 6* Notarios verò in causa sibi commissa scribentes, qui ut plurimum in exigendo salario metas rationis excedunt (ut ad ipsius spectat officium) prudenter refrenet. Nec cum ipsis, aut cum assessore præfato lucrum participet ullo modo.

Postremum est executio, de qua suo loco fusiùs, Meminerit delegatus, & inferior

ferior Iudex, pœnam legibus constitutam à se mutari non posse, sed supremi Iudicis arbitrio relinqui, sibi secundum leges sententiam, & pœna concipiendam esse. *l. sicumpater. C. si adv. rem iudicat. S. Thom. 2. 2. q. 67. art. 4. Azor. III. l. 3. c. 23. Dub. 3.*

XII Iudex, qui iustitiam negligit, & sedis Apostolicæ non servat privilegia, Primò suis privilegiis privandus est. *c. Dilecti. de privileg. & ibi Barb.*

Secundò litem suam facit *l. si filiusfam. x. de re iudica l. 2. C. de pœna iudicis, qui male iudicav.*

Tertiò damnum parti læsæ compensare tenetur, licet nemo appellarit, aut appellationem factam deseruerit. *Barr. q. 9. Farinat. q. 111. n. 509. & 53.*

Quartò Criminaliter quoque puniri arbitrio Iudicis potest levius aut gravius pro qualitate delicti. *Tholos. l. 50. c. 2. num. 49.*

Quod verò Indices Ecclesiasticos attingit, eos pœna suspensionis per annum manet, quâ durante, divinis se ingerentes irregularitatem contrahunt. *c. 1. de re iudica, in 6. Farinat. C. cita. n. 71. Schneiderv. l. 4. T. 5. Et à DD. annotatum est pœnam hanc non confundi cum aliis, & valere tribus concurrentibus. 1. quod per sordes vel gratiam. 2. quod contra iustitiam. 3. quod in gravamen partis iniustam sententiam proferat. *Lancel. l. 3. T. 15. Zerola v. Iudex. q. 29.**

Puram negationem seu negligentiam ad incurrendam prædictam pœnam non sufficere, sed quæ cum aliquo actu connecta est. *Barb. in cit. c. Dilecti. bene declarat. Boer. Par. 1. Decis. aur. q. 153. Inson. de action. In bo. fid. §. Præterea.*

§. 3.

Satisfit Dubiis de Iudice.

Dub. I. An quis in propria causa Iudex esse possit.

Vulgò iactatur ex *l. un. C. ne quis in sua causa iudicet.* Nemo iudex in propria causa: nec quilibet aliter sentit, aut loquitur. Causam si quæris, à Philautia, & pravo affectu periculum est. Nemo enim seipsum odio habet. Nihilominus dicendum in foro contentioso quidem ubi Iudex, actor, & reus distincti requiruntur, neminem suis in rebus proprium iudicem esse, aliàs non repugnare. Nam 1. princeps litem contra se à subditis motam, nisi aliud legibus fixum sit, aditus consilio suorum desistere potest. *l. un. C. si quis principi maledix. 2. In causa notoria, quod ratione publici officii iniuriam passus sit Iudex, licet ipsi reum abique alio processu punire. *Gaill. l. 1. obs. 39. n. 2. 3. prælatus Ecclesiasticus in causa Ecclesiæ suæ Iudex est. *Glo. in c. si quis erga. 2. q. 7.***

Denique Iudex in dubio an competens, an sua sit iurisdictio, cognoscere potest, ut proced, §. n. 8. diximus ex *c. Ex parte de reser. l. si quis ex aliena. x. de iudic.* Prætoris est æstimare, an sua sit iurisdictio. Vnde liquet dictum illud, *Nemo iudex in propria causa*, sic intelligi, quod non permittatur, ut quis directè, & intuitu proprii commodi cognoscat, & de finiat litem; nisi privilegio munitus sit, ut de quibusdam in Bohemia, Arragonia, & Navarra testatur *Caramuel. in Theol. fundam. nu. 824. v. Decianum l. 4. de 42. Oldradum Consil. 7. Layman. l. 3. tr. 6. c. 2. Phil. De-*

cius in *π. T. de iurisd. om. iud. l. Qui iuris*
dicitur.

Dub. 2. An Iudex domicilii, vel originis de delictis alibi commissis iudicare possit?

R. Cum inquisitio instituenda est, non posse: posse autem ad instantiam accusatoris *Bart. in l. ficti. §. fin. π. de accus. c. Cum contingat. de foro comper. & ibi Ioan. Andr. & Panor. c. fin. eod. tit. Odofred. in T. de comper. iud. addit. §. i. vers. 6. Maranta Par. 6. iudicior. §. Sexta, n. 140. & seqq. Cynus tamen Bart. & Bald. ac communiter omnes in l. 1. c. de sum. Trinit. & fide Cath. existimant, etiam per viam inquisitionis iudicem de micilii vel originis cognoscere posse de delictis alibi perpetratis. In quo casu teneret remittere reum Iudici delicti ante sententiam, quando scilicet requirit, *Aurb. ut null. iud. §. si verò. Coll. 1. Secus post sententiam. Tunc enim remissio locum non habet. Dynus in l. Relegatorum, §. interdicere. π. de interd. & releg. Alex. in cit. c. Aurb. ut null. §. sententiam. v. Franc. Marcum Par. 1. Decis. aur. q. 989. Sed Decianus l. 4. c. 16. multis in utramque partem adductis conciliari diversas opiniones putat, dicendo, iure Canonico affirmativam procedere, ut de quolibet crimine Iudex domicilii inquirat: iure civili verò negativam, ut non permittatur inquisitio, nisi ex eodem delicto etiam Iudex domicilii & originis latus sit, vel in damnum aliorum ex eadem communitate redundet. Nemo enim sine accusatore damnatur, *l. Rescripto. §. Accusatorem. π. de muner. & hon. Et non est permessa inquisitio, nisi in casibus expressis. l. 2. §. si publico. π. de adult. Denunciatio legis, hominis, vel rumoris antecedat, necesse est. v. Tholos.***

l. 32. c. 6. Treutler. Vol. 11. Disp. 31 n. 1. Bidentbach. q. 1. & 11. Marant. lo. cit. v. infra Tit. 16. §. 1 n. 12.

Dub. 3. Quam scientiam sequi debeat Iudex, suam, an aliorum?

Multorum etiam Theologorum, qui *S. Tho. sequuntur 2. 2a. q. 67. ar. 2.* opinio est, secundum allegata, & probata pronuntiandam Iudici sententiam esse quamvis aliunde certò noverit, innocentem esse, qui accusatur. *Rationem dant, quia Iudex persona publica est, ac proinde debet non suam, quæ privata est, sed publicam scientiam sequi. Huius opinionis auctores, ut Silv. notat v. Iudex §. 2. n. 4. tres distinctiones in mente habent.*

Prima. Nocens quis esse potest duobus modis, facto nimirum, si verè deliquit, & iure, quia convictus est. *Secunda.* Veritas duplex est, facti, seu rei, & iuris, seu præsumptionis, sic de facto vera aliquando falsa sunt præsumptione iuris. *Tertia* scientia, & conscientia Iudicis spectari dupliciter potest, nimirum ut est persona privata, & in quantum est publica: quæ diversitas etiam in confessario reperitur. Publicam personam in iudicio gerit, & eatenus condemnat reum ex allegatis & probatis convictum. Verum hæc dura nimis, & inhumana commentatio videretur, & ratio qua nititur benè penderata non convincit. Iudex, aiunt, persona publica est, fateor, ita tamen, ut non seipsum exuat, & conscientiam suam negligat. Confessarius etiam persona publica est, non iudicabit tamen contra conscientiam suam: ita credet accusanti se, ut sibi cum evidentem in contrarium notitiam habet,

bet, fidem non derogat *V. Sanch. l. 6. Conf. c. 1. d. 17.*

R. igitur i. Iudex ad mortem non potest condemnare eum, quem certo scit innocentem esse, quicquid in contrarium adferatur, ac potius officio suo renunciare, quam iniquis testibus consentire debet.

*Probat. Nulli licet contingere, & usurpare sibi rem alienam nec merito accedere ad non suam, quam certo novit suam non esse, quamvis mille testes affirmarent esse propriam, ergo nec licet innocentein certo cognitum morti tradere. Cōsequētia videtur esse manifesta. Ideo namque non licet rem alienam sibi usurpare, quia intrinsecē malum est, facere alteri iniuriam: at similiter intrinsece malum est, occidere hominem innocentem, confirmatur. Propterea constitutum est, ut iudex sequatur notitiam publicam per allegata, & probata comparatam, ne sequendo propriam à veritate, iustitia aberret. Ergò quando evidens est, iudicium iniustum fore, si locum habeat testium falsitas, non potest, nec debet eam iudex sequi, *Adrian. quod l. a. 6. art. 3. Hugo Card. Abbas Imol. Lyr. in c. 23. Exo. Ang. V. Iud. Rosell. eod. Abb. in c. super quest. Petr. Navar. l. 2. c. 3. n. 161. Sa n. 13. Less. c. 29. d. 10. Laym. l. 3. tract. 6. c. 2. n. 8. Az. 111. l. 2. c. 2.**

R. 3. Idem dicendum est de causis non capitalibus, ubi agitur de privatione bonorum, famæ, exilio, & similibus. Hanc opinionem esse originaliter Hugonis existimat. *Silv. V. iudex 11. n. 4.* quem sequitur *Covar. & Angelus* quamvis de his facilius concedi possit condemnatio materialiter iniuste cum reipub. multum interfit iudicia non pendere ex scientia

privata iudicum. *Ratio*, tam est intrinsecē malum cooperari iniuriæ alterius, quā condemnare innocentem, ergo iudex contra scientiam, & conscientiam suam non potest pronunciare aliquem esse dignum infamia, exilio, vel amissione bonorum. Hoc enim in mente ipsius falsum est, & iniquum, non secus, ac crucem, vel gladium meruisse *Confirmatur. Viro honesto, & inter suos nobili, infamia, & similis pœna nihilo levior imo subinde gravior morte videtur, & à quibusdam præoptatur. V. Decian. l. 2. c. 14.*

Nec habet illud à *Lesio* allatum Respublica dominium habet in bona temporalia subditorum, Quis enim nesciat, dominium illud limitatum esse, & subiectum prudentiæ & æquitati alias quacunque ex causa licebit spoliare cives, quod est tyrannorum. Quamobrem *Soto l. 3. q. 4. n. 5. & Arrog. 2. 2. q. 60. art. 5.* dicunt condemnatum per eiusmodi sententiam materialiter iniustam non privari dominio bonorum suorum, & ius habere recuperandi illa, si scandalum absit, eo, quod quod mens reip. non sit, aliquem bonis suis propter falsas allegationes spoliare.

Dub. 4. An pro veritate eruenda liceat iudice simulatione uti?

Simulatione, dico, aut fictione, non autem fraude, dolo, mendaciis, quæ semper, & ubique prohibita, punienda, non adhibenda magistratui. *l. Cum hi §. sed cum lis. x. de transact.*

R. Iudici permittitur simulatio ad bonum finem. Nihil enim interest ad iustitiam, apertè pugnemus, an ex insidiis, modo iustum sit bellum, & bona intentio,

intencio. T. Aug. l. qq. 6. q. 10. relat. in c. 2. 23 q. 2. Item c. in mandatis. dist. 43. legimus licere nobis aliquando prudenter eludere proximum. Adde exempla bonorum iudicum. Salomonis l. 3. Reg. c. 3. qui simulavit se infantem in duas partes divisum, aut ex affectu matrem ipsius cognosceret. Claudii Augusti, qui finxit se velle, ut mulier, quæ falso negaverat se matrem esse, connubia iungeret adolefcenti, quod ne admittere cogeretur, veritatem confessa filium recipit, Carolum M. pari artificio usum ferunt. Cum enim ignoraret, uter duorum pater an filius commisisset homicidium, simulavit utrumque suspendio necaturum: quo territus pater, ut filius servaretur, se homicidii auctorem esse confessus est. Verum ista Laymannus l. 3. tit. 6. n. 13 non probat, tum quia ex circumstantiis non tam simulationes, quam mendacia esse videntur, tum quia reus cognita delusione retractare poterit, tam denique quis in commerciis quoque approbanda forent, quod valde noxium reip. Opus propterea est sale prudentiæ & discretionis,

Dub. 5. An liceat iudici facta impunitatis promissione veritatem elicere, & secundum eam capite damnare?

Pro affirmativa opinione citatur Archid. in c. utilem. 22. q. 2. ubi refert ab aliquibus excusari. Alexandrum IV. Pontificem, qui dispensatione promissa induxit Episcopum quendam Simoniacum, ad confitendum Simonie crimen, quo factum ipsum depoluit. Idem sentire putatur Gemianus in c. Nos in quinquam 2. q. ubi asserit, eiusmodi confessionem præiudicare. Felinus licet consentiat prædictis,

memorat tamen, vidisse se, aliquos iudices, qui eiusmodi simulationes execrarentur. Et merito, neque enim licet scere mala, ut eveniant bona, ad Rom. 3. v. 8.

R. Igitur non licere iudici ex tali confessione sententiam condemnationis ferre, sed fidem ipsi servandam, cui impunitatem promissit. Siquidem omnis iusta promissio, servanda, & studiosè agendum est, ut ea quæ promittuntur, opere compleantur. c. Antigenus c. qualiter de pallis. l. 1. c. de pallis. Non minorem C. de transact.

Limitat tamen Decianus l. 2. c. 15. Primo nisi postquam reus sciret, impunitatem sibi promissam non esse servandam, nihilominus ratificaret confessionem suam. Secundo, quando iudex in conscientia sua certus esset indubitata certitudine, puta, si vidisset reum delinquere. Hoc enim casu licere quocumque confessione dolo extorquere, quia certus est iudex non damnatum iri innocentem, sed nocentem.

Dub. 6. An iudex inferior mutare & corrigere sententiam suam possit?

R. 1. Definitivam sententiam à se prolatam semel iudex inferior nunquam mutare potest, l. iudex c. de reb. iud. c. in literis de off. de leg. Silv. Ang. Tabien. & communiter alii. Ratio, quia post latam sententiam definitivam extincta est potestas iudicantis, adeo, ut immutare nihil possit, quamvis nova instrumenta exhiberentur, ex quibus videret iniustam sententiam esse. Excipe 1. si superior iudex de novo præcipiat cognitionem, & resumptionem causæ iam decisæ. 2. si absente altera parte tulerit sententiam. Nam si adhuc sedente illo pro tribunali venerit, suasque

que rationes exhibere velit, audiri debet. 3. si de negotio principali sententiam tulerit nulla mentione facta de accessoriis scilicet fructibus vel redditibus: vel si non damnavit ad expensas adversarium. Tunc enim eadem die corrigere sententiam licet. *l. Paulus* *π* *de re iud.* 4. excipitur crimen hæresis. In hoc enim speciale est, ut pœnam per sententiam impositam iudex minuere possit. *c. ut commissi*, §. *ult. de hæred. in 6. Maran. p. 6. de ord. iudic. s. expedita secundan. 7. Siman. in Enchir. tit. 64.*

R. 2. Interlocutoriam sententiam quilibet iudex mutare potest. *c. Qualiter* *1. de accus. Bart. Panorm. Iason. & alii communiter.* modo de purè interlocutoria intelligas. Nam de ea, quæ vim definitivæ habet, dubitare licet. *Francus c. cum cessantia. de appellat.*

Limita 1. si ab interlocutoria sit appellatum, & iudex à quo inhibitus est per iudicem appellationis. 2. si decem dies à data sententia effluxerunt. Tunc enim ad revocandum requiritur consensus illius, pro qua lata sententia est. *Francus Marcus p. 1. Q. 647.*

R. 3. Declarare vero sententiam sive definitivam sive interlocutoriam permittitur cuilibet iudici, modo in continente fiat, & non nisi quod ambiguum est; declaratur. *Glo. in cap. 1. de postul. prelat.*

Item potest iudex eodem die post sententiam laram supplere accessoria, ut notat. *Lud. Roman. in suis singularib. per l. Paulus l. 1. de re iudicata. Piasecius p. 2. c. 4. n. 10. De hære instalatus Tit. 12. §. 1. & 2.*

Dub. 7. An quomodo iudex pœnam legibus constitutam remittere possit?

R. 1. Cum reip. vel partis adverte interest, nullus iudex remittere pœnam legibus sancitam potest. Ideo enim potestas publica illis communicata est, ut iniurias, & damna tum publica tum privata, quoad fieri potest, impedian, nec suo, sed legum arbitrio ius dicant. *VVeisenbec. l. 48. π. tit. 19. Bronchorst. Cent. 1. n. 7.*

R. 2. Supremus iudex, cui totius reip. cura commissa est, pœnam remittere potest, si reip. expedire existimet. *l. 27. 31. π. de pœn.* Imo conandum semper illi, ut interpretatione legum pœnæ mitigentur potius, quam exasperentur, *l. interpretatione π. de pœn. c. in pœnis. de reg. iuru in 6. S. Thom. 2 2a. q. 76. a. 2. & ibi Bannez.*

R. 3. Iudex pœnam legibus statutam nec augere, nec minuere debet, sed intra limites commissionis suæ consistere. *l. 27. sup. cit.*

In arbitrariis aliud iudicium est. Aliquando enim propter peccandi licentiam augenda pœna, aliquando propter rei humiliationem & pœnitentiam minuenda est, ut *Menochius prolixè tradit. & Theologi communiter.*

R. 4. Iudex pœnam remittens contra iuris dispositionem, ad restitutionem tenetur communitati, vel accusatori, quando ipsius interest: si verò augeat plus æquo tenetur reo. Ita *Ostiens. Raym. Caietan. in sum. Silvest. Bann. l. cit. Reginald. l. 25. n. 654. & seqq. Tholos. l. 32. c. 27. Fachin. l. 9. c. 45. Tuñhus V. Pœna Concl. 255.*

Dub. 8. An, & quomodo munerum acceptio iudicibus interdicta sit?

Certum est, eam munerum acceptio- nem, quæ fit animo pervertendi iudiciū & oppri-

& opprimendi veritatem, per se, & intrinsecè malam esse ac proinde de illa non disputamus, sed de ea quæ legibus permittitur, vel prohibetur.

R. 1. Sæcularis iudex tam ordinarius, quam delegatus ex concessione legum civilium munus aliquod seu precium accipere potest. Ita *Azo. in sum. l. 3. §. 2. Angelus, & alii quidam, quibus favet Auth. de iudicibus, qua incipit. à Zenone §. Ne autem collat. 6.* dicitur primo, si lis fuerit de re, quæ excedit summam centum aureorum, possit iudex in principio litis duos aureos accipere ab utraque parte, da ut qualibet duos det, & in fine litis eorundem quemadmodum *Glo. interpretatur.* Deinde, si non attigerit res prædictam summam, nihil accipere possit. sed quid quid de iure communi sit, alia alibi permissio, vel prohibitio, & consuetudo est, quam sequendam esse. *Azo. tit. & alii DD. monent.*

Quod vero *Auth.* citatam attinet, non nisi de pedaneis iudicibus loquitur, qui cum exiguo stipendio minutiores causas tantum cognoscebant: ac proinde nihil generatim constituit, quemadmodum à *Silvestro* observatum est. Quin potius munera omnia etiam minimi valoris prohibentur iudices accipere. *l. plebiscito. tit. de off. præf.* Plebiscito continetur, ut ne quis præsidium munus donumve caperet, nisi escaletum, poculentumque, quod intra dies proximos prodigatur. In eundem sensum *§. 2. solent etiam tit. de off. procons.* legimus, non munera illi, sed Xeniola, & edulia permitti. Certè, si munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum *Exo. 23. omni-*

bus, & ubique merito prohibentur. *Cor. nel. in loc. cit. Thol. l. 28. c. 12.*

R. 2. Quod iudices Ecclesiasticos attinet, aliud iudicium est de ordinariis, aliud de extraordinariis, & delegatis. Ordinarii, quales sunt Episcopi, & Prælati, nullum omnino munus, aut donum accipere possunt, ne esculenta quidem & poculenta, quia ex beneficio suum stipendium habent. *Cum ab omni. de vi. & hon. cler. Molin. disp. 84.*

Excipiuntur tamen duo casus. Primus est, quando Episcopus consecrat Ecclesiam. *c. cum sit Romana. de Simon. Secundus* quando visitat diœcesim. Tunc enim procuratio debetur, id est, victualia. *c. Cum Apostolus c. Nuper de censib. Conc. Trid. sess. 24. c. 3.* Similiter iudices delegati summi Pontificis, quia stipendium habere non solent, accipere possunt, quod sponte pro alimonia, cibo, & potu effertur. *c. statutum §. insuper de rescr. in 6.* cui consonat textus *c. cit. cum ab omni* ubi Innocentius non reprehendit iudices, quod necessaria sumerent, sed quod præter expensas victualium pro salario paciscerentur, addita causa *Cum vobis Ecclesiastici reditus sint deputati, ut ex ipsis honeste vivere debeatis.*

Ex quibus infertur, si cui iudici desint reditus pro vita, à litigantibus non modo accipere, sed etiam exigere posse necessaria.

Dices si non iure scripto, consuetudine tamen approbata videtur munerum acceptio. *R. Cardinalis,* consuetudinem, quæ ab exactione ortum non habet, excusare. *Silvester* autem non valere eiusmodi consuetudinem dicit, & sequentes illam non excusari à peccato mortali ac

liacrestitutione: quod universaliter acceptam viderur æquo durius, quia non desunt causæ accipientium, qui primo loco allegabunt puram intentionem; deinde benevolentiam offerentium; denique laborem, & diligentiam, quam debito maiorem adhibuerint. Certè non audebit *Silvester*, & qui vis alius dicere, munus acceptationem moderatam intrinsecè malam esse, quo admissio per rectam intentionem purificatur. Nec obstat, quod in *cap. cit. legimus. Non obstante consuetudine in contrarium.* quia intelligi potest de consuetudine, quæ usque ad illius decreti conceptionem fuit, non autem de illa, quæ futuro tempore invalesceret. Non sunt damnandi igitur iudices, qui secundum receptam, & præscriptam consuetudinem munera accipiunt, præsertim minora. *Zerola par. 2. V. Episcopus n. 16. Piasec. in praxi par. 2. c. 4. n. 10. Moscon. l. 2. par. 1. c. 4. Boetius decisioe aur. p. 1. Covar. in regula Peccatum p. 2. §. 3. n. 1. Barb. in c. Cum ad omni Devit. & bon. cler. Palao Tr. 32. disp. 2. pun. 21. §. 1. Cardin Lugo disp. 37. sect. 11. n. 132.*

Dub. 9. Quid dicendum de expensis in alimoniam, & vecturas?

R. 1. Iudex Ecclesiasticus ordinarius etiam quando ad locum iurisdictionis suæ proficiscitur, non potest pro necessariis ad iter, & victum accipere aliquid, quia reditus beneficii in eum finem habet, ut sibi suisque provideat. *Excipe,* quando ad consecrandam Ecclesiam vadit. *c. cum sit Romana. De Simonia*, vel pro visitanda provincia sua, ut dub. præc. indicatur. *c. cum Apost. de censib.*

Interea inquit, pareit sumptibus domi-
faciendis, quantum ergo domi consum-

plisset detrahere debet, in prædictis casibus, maxime si solito maiores impensas fecerit. R. teneri ad hoc *Glo. sentit*, cui alii plerique reclamant: quibus subscribimus. Alias citato iure nihil illis peculiare tribueretur, quod repugnat intentioni Pontificis.

R. 2. Iudex delegatus ad specialem aliquam causam, ius habet pro expensis exigendi, quod sibi necessarium est. *Glo. in c. statutum de reser. in 6. §. in super.* distinguens inter delegatum ad universalem causarum, & delegatos ad causam particularem: his permitti, quia salario carerent, illis negari, quia ordinariis equiparantur. *c. Romana de appell. Surdus de aliment. tit. 1. q. 76. Moscon. l. 2. p. 1. c. 4. Barb. in cap. cum ab omni de vita & honest. Cleric.*

Dub. 10. Quomodo iudex exequi sententiam suam possit, ac debeat? suppono executioni mandandam esse, ne illusorium reddatur iudicium, ne victor iure suo careat, & victi optabilior conditio reddatur, sed non est cuiuslibet manu præstare viribus, quod faciendum iudicavit, ideo provinciæ prætes subinde rem iudicatam exequi debet. *l. Ordo rei C. de execut. rei iudicata itaque.*

R. Iudex per se non sufficiens ad exequendum, alterius opæ, & auxilio uretur. Ac primo quidem, si de contractu lata sententia sit, & condemnati bona capienda, invocandus est iudex, cui permittitur ea bona invadere.

Secundo, postquam iudex ecclesiasticus censuris nihil obtinuit adversum laicos, pro executione implorare debet magistratum sæcularem, qui occupati bonis, vel persona rei cogat ad eum pæ-
tendum.

rendum, Barb. in pratermiss *c. pernicioſa de off. ord.*

Iudex ſæcularis viciffim, eccleſiaſtici ope non raro indiget contra eos, in quos nullum coercendi ius habet. *Auth. ſed hoſte c. de adult. Socin. in c. cum fit generale de ſo. comp. c. Quoniam de off. iudic. ordinarii. ubi DD. notant Eccleſiaſticum, & laicum iudicem ad mutuuum auxilium tenere in exequendis mandatis & ſententiis. Alciat. in c. pernicioſa de off. ord. Covarr. l. pract. Q. 10 Myſing. decade 1. reſponſo 6. Gaill. l. 1. obſ. 117. Fragos. de regim. Reip. Diſp. 23, n. 86. V. infra tit. XI. de execut. S. I. & ſeq.*

Illud eſt discriminis, quod eccleſiaſticus iudex laicum cogere poteſt cenſuris & penis ſpiritualibus a conferendum auxilium pro exequenda ſententia; ſæcularis vero eccleſiaſticum cogere non poteſt, ſed ad eundem illi eſt metropolitani, qui interiore ſe Episcopum aliumve iudicem impellat ad ſubveniendum. *Sic Abbas. & Alciatus in c. 1. de officio ordinari. dicens eſſe communem opinionem.*

Præterea notat *Ign. Lopez. in pract. crim. c. 154.* doctrinã hãc locũ habere non tantum in cauſis criminalibus, ſed etiam in civilibus, Item delegato iudici eccleſiaſtico non eſſe implorandum à iudice ſæculari auxilium, niſi ordinarium ſuum prius conuenit, qui rogatus, ſi nequeat aſſiſtere, & pervincere, tunc demum ſæcularis brachii accerſendum robur eſſe. A multis tamen contrariam opinionem teneri fatetur, qui velint, non obligari delegatum, licet poſſit, ordinarium ſuum prius conuenire, ab eoque ſubſidium depoſcere. *Innoc. Abb. & alii in ſ. ſit. de off. ord. Covarr. l. Practic. queſtionem*

c. 10. S. ead. ratione Armilla V. Iudex. n. 15.

Dub. II. An, & quomodo iudex recuſari queat?

Recuſari iudicem dicitur, qui legitimam exceptionem adfert, cur nolit ab eo cauſam ſuam cognoſci, & iudicari. *c. ſuſpicionis de off. delegati c. Cum ſpeciali. de appell. c. Quia ſuſpecti 4. q. 5 hoc poſito.*

R. Suſpectus eſt iudex, & recuſari poteſt, *Primo.* quia adverſæ partis conſanguineus eſt. Quod extendant aliqui ad affines, & conſanguinitatem ex damnato concubitu ortam. Quouſque autem conſanguinitas porrigatur, non ſatis liquet. *Gloſſ. ad leptimum* uſque gradum extendit: hodie autem quia uſque ad decimum ſucceditur à conſanguineis, eam durate affectus præſumitur. *c. poſtremo de appell. ubi Barb. magno numero DD. cit ſecundo.* ſuſpectus eſt advocatus nec permiſſum eſſe iudex in eadem cauſa, in qua advocatus fuit. ſi tamen iudicaret, & ſententiam ferret, non fore nullam exiſtimat. *Steph. Gratianus.* Similiter advocatus non poteſt eſſe aſſeſſor in cauſa clientuli ſui. *Silveſt. V. advocatus n. 2.*

Tertio recuſari poteſt, qui alias contra me pronunciauit, & à cuius ſententia appellari. Aliqui tamen hoc in arbitrium iudicis reiiciunt.

Quarto ſuſpectus eſt familiaris domeſticus aut comenſalis, & amicus, ſive alia coniunctione, vel nexu devinctus adverſario meo.

Quinto, ſi habeat ſimilem cauſam illius, in qua eſt deputatus iudex. Denique ex qualibet etiam levi, & modica cauſa ſuſpectus recuſari poteſt, ſed recuſatione in ſcripto oblata. *Gaill. l. 1. obſ. 33.*

Omnia hæc colliguntur ex *c. 36. de appell.*

pell. & limitari possunt non uno modo, præcipuè autem, quando persona est valdè religiosa, & inculpata vitæ, quæ qualibet suspitione fortior, non sineret litigantes de corruptione iudicii futurâ sollicitos esse. *V. Barb. in c. Postremo de appellat. speculat. tit. de iud. de leg. §. superest. la-son. in l. apertissimi. C. de iudic. Maranca parte 6. tit. de appell.*

Dub. 12. An iudicis excommunicati sententia valida sit.

R. Omnia acta iudicis excommunicati, qui publicus ac nominatim denunciatus est, & imprimis sententiam ab ipso latam invalidam esse. *c. ad probandum de re iudica c. Veritatis. d. dolo, & contumacia. Idem Theologi agnos. unt in 4. dist. 18. 20. & 2. V. Avitam. de Censur. par. 2. c. 6. d. 6. dub. 3. ubi monet, si plures cum excommunicato sententiam proferant, eorum sententiam nullam fore. Si verò arbiter dilectus fuerit consensu partium, malè quidem faciet consentiendo, & tractando negotium, quia tamen non est actus iurisdictionis, sed conventio quædam, quod iudicaverit, validum erit. *Marantap. 4. pag. 114. Snar. V. disp. 16. sect. 1. n. 6. Navarr. c. 27. specul. tit. de advocat. §. 1.**

Dixi. Si publicus, & nominatim denunciatus sit. Nam eorum qui tolerati sunt, in utroque foro acta valida censentur, ne quidem absolute sacramentali excepta. Et si communicare nobis cum illis permissum est, hoc est, tractare ea, quæ in civili vita solent, consequitur, ut conventiones contractus & similia vim suam obtineant, ne alioqui tolerationis nullus effectus, & fructus sit. *Abb. in c. cit. ad probandum, Felinus ibid. n. 3. Avila par*

2. c. 6. disp. 6. dub. 3. Toletus l. 1. c. 13. n. 7. & 23. Barb. in prætermis. c. intelleximus de iudic.

Nota actor quoque, si excommunicatus est, à limine iudicii repellendus est. *c. Excommunicamus de bar. in 6. Anto. Cacchus l. 3. instit. p. 325*

R. Tribus modis. Primo, ratione iudicis incompetentis. *c. Etsi clericus de iudic.* Hic defectus omnium maximus, & insanabilis censetur.

Secundo, ratione actoris, si nimis prohibitus sit, ut pupillus & minor. *l. properandum C. de iudicis. l. Cum & minores & ibi Baldus C. si adu. rem iudicatam.*

Tertiò ratione materię, quæ non subest tali iudici, ut patet in causis Ecclesiasticis, *c. 2. decernimus de iudic. & alibi passim.* Adde defectum in modo procedendi, qui quando circa substantiam est, non minus reddit sententiam nullam, ac reliqua superius enumerata. *V. Marantam. p. 6. §. Expedita secunda.* ubi triginta modos enumerat, quibus iudicium nullum redditur.

Porro nullitas in iudicio duobus modis proponi consuevit, principaliter & incidenter, ut *Bart. declarat in l. ff. expresim. col. 6. V. nunc aliqua videamus.* Principaliter, quando sola, & ab aliis separata implorato iudicis auxilio proponitur. Incidenter, cum petitur ex integro super negotio principali pronunciari. Tunc enim simul de nullitate cognoscendum erit. *V. Vancium de nullitatibus in Rubr. Quot & quibus pag. 98*

Dub. 13. Quod modis finiatur iudicium?

R. Tribus. Primo, tempore seu termino elapso, qui in criminalibus est bien-

nium

nium, incivilibus triennium, quo finito perempta instantia est. Hodie secundum Concilii Tridentini dispositionem. S. 24. c. 20. causæ omnes ad forum Ecclesiasticum spectantes coram ordinario in prima instantia decidi, & infra biennium terminari debent; alioqui post id spatium liberum est partibus, vel alteri illarum iudices superiores alias tamen competentes adire.

Secundo finitur prolatione sententiæ. Nam re iudicata nihil superest amplius discutendum, vel executio, vel appellatio faciendæ. *c. iudicium de re iud.*

Tertio prohibitionem, ac status mutationem, ut si iudex superior ad te causam trahat, vel alium ob finem partibus silentium imperet, aut iudicii processum veteret. *l. iudicium tit. de re iud. Silv. V. iudicium n. 2. Wesenbec. l. 5. tit. 1. n. 15. Azor. 11. l. 13. c. 15. Q. ult. Roder. To. 17. tit. 12. c. un. Schneidervin. l. 4. instit. tit. 19. n. 14. Gerson. Tract. 14. de correct.*

Dub. 14. Quæ sit pœna temerè litigantium?

R. Triplex jure civili statuta est, una 50 librarum auri. *l. ab executione. C. quorum appell. non recip. Glo. ibid. in v. Multandos.* Altera pœna est extraordinaria ad arbitrium iudicis. *l. eos. §. Ne temerè. C. de appellat.* Tertia pœna est amissio causæ, & nota infamiæ. *l. à proconsul. b. C. de appell. Bartol. ibid. Institut. l. 4. T. 16.*

Iuris Canonici pœnæ mitiores sunt, ut D. D. notant in c. 5. *Cum appellationibus frivolis. in 6.* ubi dicitur, condemnandos esse in expensas, qui frivolam appellationem, hoc est, cuius nulla legitima causa reddi potest, fecerint, idque eodem die. Quæ verò appellationes mereantur

prædictam pœnam, arbitrio iudicis relinquendum tradit Menoch. Casu 197. num. 7.

In Camera Spirensi temerè litigantis pœna arbitraria est, pro magnitudine causæ, & qualitate personæ, & condemnari solet ultra expensas etiam procuratori fisci in aliquot marcas auri puri, vel argenti. Vtinam hoc sapè fieret, exclamant Andr. Gail. l. 1. obs. 152. ut talium pœnarum metu à temerariis appellationibus abstinerent calumniatores. Præclarè, si aures cupiditati natura dedisset. Tuschus in Lit. L. Concl. 378. Roman. Singul. 38. Menoch. de arbitrar. Casu 445. Tholosan. l. 47. c. 1. num. 5. 6. & seq. Schneidervin. l. 4. Instit. T. 16. §. VI. adversus & sequ.

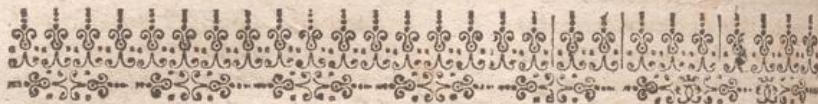
Odibiles certè sunt, quicumque lites amant, & perversi vocantur. *Prov. c. 16. v. 28. Nec servos DEI decet involviri, & contentionibus. c. olim. de accus.* Nam unde lites, & bella, nisi ex concupiscentiis, quæ militant in cordibus nostris? *Iacob. c. 4. v. 1. V. Decianum. l. 3. c. 4. num. 9.*

Dub. 15. Quæ pœna maneat Iudicem, qui in officio suo deliquit?

R. Iudex sive ordinarius, sive delegatus qui contra conscientiam, & contra iustitiam iudicans in gravamen alterius partis quicquam fecerit per gratiam, vel sordes, ab executione officii per annum suspensus est, teneturque ad aestimationem lites parti læsæ. Quod si ita suspensus divinis se ingesserit, irregularitatem incurret, salvis aliis constitutionibus, quæ Iudicibus improbis pœnas constituunt. *c. Cum aterni. de sent. & re iud. in 6. Abb. Archid. Gemin. lo. Andr. Vivianus, Alagona, & alii apud Barb. in cit. cap.*

Quod dicitur, *salvis aliis constitutionibus*, ad leges civiles spectat, secundum quas corruptas prece, vel precio Iudex, vel pœna capitali, vel deportatione in insulam punitur, arbitrio Iudicis, qualitatem delicti æstimantis ex l. *lul. repetundar. vel lege Cornel. de fals.* In particulari, si pretio accepto malè iudicaverit, sententia nulla est. l. *Vanales, C. quando provocare non est necesse.* Si per gratiam, sententia est aliqua, sed rescinditur per restitutionem in integrum. *Glo. in l. Servo*

invito. §. Cum prator. tit. ad Trebell. & prætereà litem facit suam, cum notà infamix l. fin. C. de pœn. Iud. qui malè iud. Quando Iudex corruptus est, & constitutiones Principum neglexit, in pœnam falsi incidit. l. *1. §. 1. tit. de falsi. Privatieriam dignitate, & officio potest. l. Iudices, & ibi Bart. ac Io. de plat. C. de Dignitatib. l. 10. Ang. Aret. in Tract. malef. v. procedamus ulterius. Farinac. in Praxi Crim. q. 111. à nu. 15. Marcus Par. 1. Decis. aur. q. 686. Barb. in c. Cum æterni. cit.*

TITVLVS III.

De ipso Processu Iudicii.

Res invenio modos procedendi. *Primus* exercetur per accusationem. *Secundus* per denunciationem. *Tertius* per inquisitionem. Neque permittitur Iudici aliam viam insistere, aut privatâ notitiâ, vel arbitrio lites decidere, ne multùm agendo nihil agat, seque pœnis non mediocribus objiciat.

§. 1.

De Accusatione.

I. **Q**uod dici solet, sine accusatione iudicium non fieri, verum est, si nomen accusationis latè accipias, tam

pro verâ, ac formali, quàm pro æquivalente. Subinde enim facinus innotescit iudici per libellum oblatum, qui accusationem continet, aliquando per denunciationem, aliquando per querelam simplicem; aliquando denique evidentia facti, & forma clamorosa viam iudicii aperit. Hodie in plerisque regnis, ac provinciis constituti sunt Syndici, quorum munus deferre crimina, quæ vindictam merentur. Quin etiam de quolibet delicto inquirere iudex potest modo rumor, aut clamorosa fama præcedat l. *1. §. defensores tit. de muner. & honor. Tholosan. l. 49. syntagm. c. 5. lul. Clarus §. fin. Q. 3.*

II. Accusatio formalis est delatio criminis